

פרח זלמן ז"ל

יליד 1919, אומן רוסיה, עלה לארץ ב-1924
התגייס לפלמ"ח ב-1941, לפלי"ם ב-1942
נפטר בבית השיטה ב-10.3.1989
ליקטה וערכה: דיתה פרח

ה ע ס נ ה ר י ס ' 0

"ראשונים אנחנו" במחנות עבודה ואימונים, חוזרים לכפר גלעדי, עובדים במשק ומתאמנים.

אל מול האויב הגרמני

יוצאת הפלוגה מכפר גלעדי לנגב כדי לעמוד בפני הפולש הגרמני, ולעצור את רומל. בינתיים עובדים בקיבוצי הנגב ומתאמנים על יבש בלי נשק. חיים חפר כותב: "איך לנגב פלוגנת נשלחה עם מקלות כתחליף לרובים", אבל אין גם מקלות. אני מאמן את הפלוגה בא"ש אמוני שדה וכידון, מחכים לרומל. עובר שבוע ועוד שבוע, ומגיע הטנדר עם המקלות.

המאבק על הקמת הפלמ"ח הימי

אחרי שעברנו את הקורסים הימיים הראשונים התפורנו וכל אחד חזר ליחידתו. נוצרה סתירה בין האנשים שאימצו את הרעיון ללמוד את המקצוע ולהכין את עצמם להפעלה לבין מטה הפלמ"ח, שגרס שטוב שלכל יחידה קרבית יהיו גם ימאים שמטרתם להעביר חיילים מעבר לנחלים ונהרות ולטפל במקרי מכשולי מים בכל פעם שנתקלים בהם. בראש המתנגדים להקמת יחידה ימית עמד יצחק שדה שטען נגד התנשאות מקצועית. ומהמפורסמות באימרותיו: "הפלמ"חניק צריך להיות כמו ברווז, לרעת קצת לשוט, קצת לעוף והעיקר ללכת".

יגאל קיבל את התזה שלנו. לנו היו קשרים עם יגאל עוד מימי הפלישה לסוריה. הוא היה אומר לי: "אני עסוק מאוד. זלמן, בוא הצטרף אלי לנסיעות וברוך תדבר ותנסה לשכנע אותי". כך ייצגתי את חברי הימאים, ויגאל היה מעורר, "תן לי זמן", "תן לי זמן", "יקח לי שנה לשכנע את יצחק", והוא שוכנע.

כשהקמנו את היחידה על בסיס עבודה ואימונים - כסבלים שווי זכויות לסלוניםקאים ולערכים בנמל חיפה - הייתי מפקדה הראשון.

ההעפלה

ב-1945 הייתי בין הראשונים ליציאה לאירופה, זה קרה כשעמדתי להינשא. קבענו את יום החתונה ושלושה ימים

הייתי בן חמש כשהמשפחה עלתה לארץ ב-1924 מאומן שברוסיה, והשתקעה בעיר חיפה. אבא מלקט לוחות עץ שנפלטו מהים ובונה לנו צריף בעמק הזיתים בלב שכונה ערבית. "עברנו אז ימים קשים".

בן 15 אני מתמרד בהורי שעברו קשה כדי לאפשר לנו השכלה, עוזב את הבית ויוצא עם חברי ממחנות העולים לבן-שמן. יחד יוצאים להכשרה בעין חרוד כשהחלום הוא קיבוץ ימי. לימים מייסדת החבורה את קיבוץ שדות-ים, הפלוגה מתמקמת בינתיים בקריית-חיים. האיריאל - כיבוש עבודה עברית בנמל חיפה.

הכשרה ימית ראשונה - סבל סואר.

לאחר כשנה, כשההבטחה להקים קיבוץ חקלאי-ימי לא מומשה, הצטרפתי לבית השיטה שעלתה אז על הקרקע.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה ועם התקדמות הגרמנים בצפון אפריקה מצד אחד והימצאותם בסוריה מצד שני, נוצר מצב שאיים על הקיום היהודי כאן בארץ ואני החלטתי להתגייס ליחידה שמטרתה להילחם בגרמנים.

באחד הימים הגיע יגאל אלון לשיחה איתי, והציע לי להתגייס ליחידה חדשה, שתעמוד לרשות מוסדות הישוב היהודי כייחידה ניוחדת לכל מטרה. מתפקידה יהיה להילחם עם הבריטים ונגד הבריטים ולבצע את כל משימות ההגנה הנדרשות על ידי הישוב. הסבריו קלעו בדיוק למחשבותי וכמובן שהבעתי את הסכמתי.

1941 - יומי הראשון בפלמ"ח

לאחר זמן מה קיבלתי הוראה להתייצב בקפה "נורדאו" בחיפה, עומד מול יגאל אלון ויצחק שדה, מקבל הוראות, שתי מוניות, ורשימה של כ-14 איש (ביניהם אחד בשם משה רבינוביץ). המשימה: לאסוף אותם על ציר חיפה ולהביאם לכפר גלעדי. המטרה: פעולת חבלה וזינוב מעבר לקווי האויב בסוריה, להכנת הפלישה הבריטית. ניתקתי קווי טלפון בין קונטרה ומרג'-עיון.

בפלוגה א' של הפלמ"ח

הפלוגה מתגבשת בכנס הראשון בחורשת גנוסר בפיקודו של יגאל אלון - ויוצאת למסע הגדול.

לפני המועד קיבלתי הודעה שאני יכול לרדת למצרים. אז כמובן, שבמקום לחגוג ירדתי למצרים, ואז הסתבר שדרך מצרים, מחופשים כחיילים בריטיים עם תעודות מזויפות, לא נוכל לעבור לאירופה, והחזירו אותנו ארצה. נותרו מספר ימים, אפשר, להשחיל, חתונה. ובדגניה, ערב סוכות, בסוכה הגדולה הכינו חתונה רבת עם, עשרות מוזמנים, כל בית השיטה והפלמ"חניקים.

דיתה מוסיפה: משה רבינוביץ אהב להזכיר לי שביום החתונה פגשתי בו במקרה ברחוב בחיפה ושאלתי אותו בדאגה - האם זלמן מתכוון להגיע הערב לחתונה. החברה'ה מהפלי"ם, משה, סמק, השרוליקים, מנחם צ'רצ'יל, הגיעו ברכבת העמק לצמח והביאו איתם מתנה, סרוויס, אבל בדרך הוא נשבר להם, הספיקו לי ארבעה ימים לירח הבש וחזרתי עם הסירה הראשונה ל"סנטה מריה דה לוקה". רב החובל של הספינה היה מנוסה בהברחות, העיסוק שלו היה להבריח זונות לחופי לבנון, לגביו לא היה חשוב מה ואת מי הוא מוביל בסירות.

אוניית המעפילים אנצו סירני

הגעתי לאוניה 4 ימים לפני ההפלגה, באחד מימי רצמבר. האוניה יציאה מנמל דייג קטן וורו שליד סאבונה. אוניה של 700 טון, הגדולה הראשונה שהיתה לנו, והתוכנית היתה לקחת 750 נוסעים. עשו עליה כמה נסיונות אורגניליים, כגון: להסב את דמותה לאוניית משא המובילה בננות. בפנים 8 קומות של דרגשים מברזנט, למעפילים ניתנה הוראה לא לבוא עם תרמילים כי המעברים היו צרים (40 ס"מ). ברגע האחרון הודיעו לי שגילו שיירה של מעפילים שלא יכולה לחזור למחנה כי האיטלקים דולקים אחריה, צריך להעלות גם אותם מיד, ולברוח. במקום 750 איש הגיעו 900.

לפני שיוצאים עם אוניה בודקים את המצפן. בנמל סאבונה היה מומחה למצפנים, הוא בדק את המצפן שלנו ופסל אותנו. לא אושרה היציאה לים, מה עוד שהיו לכל אורך החוף האיטלקי שדות מוקשים שעדיין לא פונו. אנחנו מודיעים ליהודה ארזי שאי אפשר לצאת עם מצפן כזה, ומה אומר יהודה ארזי? "תן לו חצי מיליון", כלומר: שחדו את המומחה וצאו לדרך. קנינו ברגע האחרון מצפן חדש שלא היה מאופס. בכוקר אני יוצא ומביט סביבי, ואנחנו בתוך שדה מוקשים. המזל שזו היתה אוניה מעץ, אילו היתה ממתכת - היא היתה עפה!

כל המסגרות הארגוניות באוניה נשברו ואפשר היה רק לדחוס ולדחוס את האנשים. מכל אוניות המעפילים זאת היתה האוניה הכי צפופה. לדחוס מהר, להרים עוגן ולברוח. למטה בבטן מחסני האוניה היה מצב נוראי, המעברים היו סתומים באנשים הנוספים, לא היה מקום בערסלים, שתי הקומות התחתונות של הערסלים קרסו תחת עומס הקומות העליונות. נוצרה בעיית בטחון חיים, לא היתה כל יכולת

לחלק מים, לא היתה יכולת להגיע לאדם החלש או החולה. אנשים הקיאו, לא ניתן היה לגשת לשירותים. המלווים צבי כצנלסון וגד לסקר עשו כמיטב יכולתם, 24 שעות הסתובבו ועזרו לאנשים, עד שפוגו איכשהו המעברים. פתאום נשארתי עם כל העסק הזה בלי יכולת להשתלט עליו. מישהו אמר לי, "תשמע, יש פה יהודי אחד שאם הוא יקח את העניינים בידיים, תוכל בעזרתו להשתלט על האוניה. יש לו המון נסיון". שמו היה פתיה, אדם שקט, גבוה, רציני מאוד, לא מוציא מילה, היתה איתו איזו קבוצה של פרטיזנים יהודים שאיתם הסתובבו ביערות במשך כל המלחמה.

הוא לקח את העניינים בידיים ועשה סדר, בלי איזמים, בשקט. זאת אוניה שאם כל האנשים שלה היו עוברים לצד אחד - היא היתה מתהפכת.

אחרי יומיים באים ואומרים לי שמתוך עשר חביות המים שהיו על האוניה, חבית אחת נוזלת ומתרוקנת. הסתבר לי שמישהו פירק מהלנץ' צינור, מצא מסמר, עשה חור בחבית וגנב מים. מילא, גנב קצת מים, אבל הוא רוקן חבית מלאה מתוך עשר החביות שהיו לנו. אני קורא לקבוצת הסדרנים ואומר להם, "אני רוצה שתמצאו לי את האיש". היה שם ביניהם בחור אחד - גולית, ענק עם שרירים כאלה. הוא אמר לי "תשמע, אני עברתי את המחנות ואת היערות, אני אעשה כל מה שאתה אומר לי. תגיד לי להרוס בית, אני הורס לך בית, תגיד לי להפוך את האוניה, אני אהפוך אותה. יש לי די כוח לכל דבר, אבל אם תגיד לי לגעת ביהודי, אני לא אעשה את זה לעולם, לאף אחד, לשום יהודי בעולם, לא חשוב מה הוא עשה". אמרתי לו "טוב". לאחר שהוא זו ממני חשבתי, "רגע אחד, ונניח שהוא מביא לו אותו, מה אני עושה איתו?".

כעבור 20 שנה הוזמנתי לקיבוץ גשר לספר על ההעפלה, הצעתי שבמקום כל מיני צ'יזבטים אתאר איך היתה בנויה אוניית מעפילים ואיזו מציאות היתה בה, וסיפרתי על "אנצו סירני" הזאת. פתאום קם אחד, מרים את היד ואומר "אם יש חוק התיישנות, אז יש לי מה להגיד לך". עניתי לו "בטח שיש!" והוא אמר, "כשתהיה הפסקה תיגש אלי, אני אחכה לך". ואני ניגש אליו, הוא עומד בצד, לידו עמדה אישה די נאה ושלושה ילדים, והוא אמר: "אתה רואה, זה אני, אתה רואה אותה? אני בגללה נשארתי בחיים, כל כך אהבתי אותה, הלכתי איתה למחנות, לא זזתי ממנה, שמרתי עליה, אין לך מושג מה עברנו, ואני תמיד על ידה, ואף פעם היא לא החזירה לי אהבה, שום דבר, כלום, ואני חושב שבגללה נשארתי בחיים. ושם באוניה היא ממש "גססה", לא יכולתי לדאות את זה והבאתי לה בקבוק מים. ואתה רואה, אנחנו משפחה, ואולי בזכות הבקבוק הזה. אתה רוצה, אמר בחיך, תעניש אותי".

כשהגענו לאיי יוון התברר שבמקום להגיע לספינה אנחנו נמצאים בחופי זנטה - סטייה של 60 מייל. היתה זו עדות

מזעזעת למצבו של המצפן. מלאי המזון היה מיועד לשמונה ימים ל-750 נפש, ואנחנו כבר 10 ימים בים עם 900 נפש. מגיע מברק עם הוראה להסתובב הרחק מהחוף עוד שישה ימים נוספים. המים והמזון - אזלים.

מחוסר בטחון באמינות המצפן ניסינו לזהות כלילה את החוף הלבנוני, ואז גילו אותנו מטוסי חיל האוויר הבריטי בלב הים, הרחק מכל מים טריטוריאליים ומשהתברר בריטית כבר היתה בעקבותינו.

קיבלנו הוראה "לא לעשות מלחמות". האנגלים השתלטו על האוניה והובלנו לנמל חיפה. הצוות והמלווים נטמעו בין העולים. על הגשר, נותרנו רק אני כהגאי והקפטיין.

המשא ומתן שלו עם הבריטים נערך באנגלית בנוכחותי האילמת - כאיטלקי. והוא הקפטיין נהג בהתנשאות לגביהם, ואף נאם בפני העולים כמנהיג המוביל את עמו. עם קשירת האוניה התערבתי גם אני בין המלווים והובלתי למחנה עתלית, משם נמלטתי במשאית מכוסה כארגזי תנוכה ריקים.

שם בדוי

כשאוניית מעפילים היתה מגיעה היה נהוג אז לפרסם את שמות העולים שהגיעו, את ארצות מוצאם והמקומות מהם באו. גם לי נתנו שם בדוי עם תעודה של פליט מאיזה עיירה בפולין ועל שם זה הגיעו אלי שלושה מכתבים מהארץ, אחד מקריית ענבים, אחד של תעשיין מתל-אביב ומכתב נוסף.

תוכנם של כל השלושה היה דומה. באחד היה כתוב: "קשה לי להאמין, אני כל כך מאושר, שהאח שלי..." ובמקרה השני: "הבן דוד שלי באמת חי, והוא פה, אבל אם זו טעות ואם הוא לא אח שלי או לא בן דוד שלי, מהיום אתה האח שלי. אני איש מסודר, אני תעשיין, יש לי הכל, אתה יכול להתייחס לכל מה שיש לי כאילו שאתה בן המשפחה, ואני מבטיח לך שמהיום אתה אחי, רק תשתחרר, תבוא!".

מיום גיוסי ב-1941 עוד לא היה לי חופש והאישה נמצאת בדגניה במקום להיות בבית השיטה. לאחר שש שנים אני מקבל חופשה ראשונה לחצי שנה כדי לעבור קורס חובלים ולהיות עם אשתי בלידה.

דיתה: בליל הסדר נולד בנו יצחק. לבית החולים שווייצר בטבריה נוסעים עם ליווי, חוזרים עם התינוק לדגניה ושוב - יגאל, סגן מפקד הפלמ"ח מופיע, ובידו חפץ כבד, מתנת לידה, מילון השפה העברית של גור, ויגאל מגיש ואומר: "כן, בעת הצורך אפשר גם להרוג בזה בן אדם... ספרא וסייפא". את המילון, את המזכרת הזאת, תרמתי לזכרו של יגאל ל"אוצר תמונות הפלמ"ח".

אירועי "השבת השחורה" מתרחשים, קורס החובלים נפסק. אני וסמך נתפשים בדגניה ושוב מובלים לעתלית, והפעם מוכרחים החוצה כתחבולות, עם קבוצת מפקדים מהפלמ"ח. הגברים של בית השיטה ברפיח, אין מי שיחזיק את המשק

ואני לוקח את דיתה והתינוק לקיבוץ בית השיטה, בהבטחה להיות איתה לפחות חצי שנה, כי לא אפקיר אותה ל"אויבים".

החבלה באוניית הגירוש

עוד אני עובד בבניה, מגיש טיח, ניגש אלי אדם זר, מתגרב ושואל: "תגיד לי, אתה היית הולך לחבל באוניה שעלולה לטבוע כמו 'פטריה'?"

אמרתי לו, "אני הייתי עושה כל מה שאפשר כדי שלא יטבעו, אבל אם אתה שואל אותי אם הייתי מחבל באוניית גירוש, הייתי מחבל!".

לא עוברים מספר ימים ובא אלי נחום שריג ידידי, מפקד הפלי"ם ראו ואומר לי: "תשמע, הגיעה האוניה 'כתריאל יפה' ואנחנו רוצים להחדיר חומר נפץ לגרום לפיצוץ בשעת מעבר המעפילים לאוניית הגירוש ואין לנו שם חבלן. מה דעתך שאתה תיגש לעשות את זה?" אמרתי: "מה זאת אומרת מה דעתי?", ויצאתי: את דיתה השארתי לבד.

דיתה: זלמן יצא, נשארתי בסביבה זרה. הטראומה של אסון 'פטריה' עדיין ריחפה על ראשינו, חרדתי האם יחזור, ותוך כדי... מגיע פתק, הפרידה לפני היציאה לפעולה.

"לדיתה החביבה, וכי מה אפשר להוסיף במספר דקות אחרונות אלו, התחזקי, היי חזקה ואמצי, הן ידעת, קשה הדבר, אך צריך.

אני מקווה שנתראה בקרוב, שלפחות חברתי לא תחסר לך הרבה זמן. יודע אני שוב על חשבונך, כך הוא, היי טובה דיתה כמו שאחשוב אני עלייך בכל אשר יבוא.

מסרי שלום, והשתדלי שלא ירגישו בהיעדרי שלום רב ונשיקות לך רבות

באהבה, ונשקי לילד בשמי שלוש פעמים ביום

זלמן

עם הפתק ביד נכנסתי לחדרנו, לבדי עם עצמי, אסור להתחלק עם אף אחד. בכיתי.

חברה שכנה שמעה אותי נכנסה ושאלה, "מה קרה, ספרי לי, האם מישוהו כאן כבר העליב אותך?". שתקתי!

לאחר הפיצוץ נשלח זלמן למחנות קפריסין, חזר אחרי שלושה חודשים ושוב יצא למשימת ההעפלה לאירופה.

זלמן: כדי להעלות את חומרי הנפץ לאוניה הלכתי לרוסטרובסקי, מנהל הסוכנות בחיפה, הוא היה מקבל אותנו באהבה רבה. אני באתי אליו כדי שיציע לי איך לחדוד לאוניה עם חומר הנפץ המוחבא בסירות הסוכנות שביאו אוכל למעפילים. ורוסטרובסקי - מלא טענות שאנחנו הורסים לו את הקשרים עם האנגלים.

הגעתי כסבל לאוניה "כתריאל יפה" ועליתי עליה. את חומר הנפץ (ז'לניט) חילקנו אני ואייה פינקרפלד (מאיר)

האלהורטאית, לנערות צעירות בנות סלבינו, שתסתרנה אותו מתחת לבגדים.

בשלב הראשון ניסו האנגלים להשפיע על העולים לעבור ברצון לאוניית הגירוש. מצד אחד עמדה האוניה שלנו ומצד שני אוניית הגירוש האומללה. מיד שברנו את הסולם כדי שלא יעלה ברעתו של משהו לעלות על אוניית הגירוש. ואז הם עברו לשלב השני והתחילו להתיז מים פנימה על האנשים, זה לא השפיע על אף אחד. הם זרקו פצצות מרמיעות וגם זה עוד לא הועיל. לאט-לאט עלו המים באוניה והגיעו עד הברכיים, עמדנו כולנו רטובים ואז הם זרקו עלינו גז צורב. הקרב ארך כשעתיים-שלוש, והאנשים נדחפו לצדדים ועל ראשם נפלו כל מיני חתיכות עץ שהבריטים זרקו מלמעלה.

עם הפצצות הצורבות והעשן הגיע הקרב לקיצו, האנשים לא ראו כי עיניהם שרפו וכל הגוף צרב וכשהגיעו מים עד נפש, כולם התפרצו בבת אחת והתחילו לטפס על אוניית הגירוש כדי לברוח מהצריבה ומהעשן. וכך טיפסו כשהם קרועים ורטובים וסוחבים את מעט החפצים הרטובים והמרופשים שנשארו להם.

בשעה 4 לפנות בוקר עלו הראשונים לאוניית הגירוש, את פניהם קיבלה שדרה של חיילים בריטיים. האנשים עברו דרכי ל"חיפוש" כשהאנגלים תולשים מידיהם את השעונים ומרביצים להם במקלות.

הגענו למכלאה מגודרת מכל הצדדים. כשרק הספקתי להתאושש התברר לי ששש בנות הצליחו להגיע לאוניה עם חומר הנפץ. הצלחנו לרכז כמות שלא עלתה על קילוגרם אחד, וצריך היה גם למצוא קופסה יבשה של גפרורים. נכנסנו למחסן אחד - איה, אני וששת הבנות. ההוראות שניתנו על ידי נחום שריג, היו לחלק את החומר בכמות שלא תעלה על 2.5-3 ק"ג ולהניח אותו כך שרק חלק מהאוניה ישקע. את כל יתר ההוראות המקצועיות מסר לי נחום בכתב.

הבריטים צופפו את כל האנשים במחסן הביניים, הם רצו שכל העולים יימצאו מעל פני המים. המחסן הנמוך יותר היה סגור וחטום בלוחות עץ. קברצת בנות סלבינו עם איה התחילו להכין את חומר הנפץ ואני ניסיתי למצוא פירצה שדרכה נוכל לחדור למחסן שבתחתית האוניה. הזחתי לוח אחד, פתחתי פתח והבנות התיישבו עליו והחלו לשיר. לאחר שנפרץ המחסן עמדה בפנינו הבעיה איך לרדת למחסן, כי כל הסולמות פורקו. פירקנו חבלים ממיטות הברזל, ועשינו מהם סולם חבלים ששימש לירידה למטה. ירדתי לנסיין והתברר שחסרה חתיכה של מטר כדי שהסולם יגיע לתחתית. היה לי פנס בפה, קפצתי והפנס נפל וכבה. ניסיתי לעלות אך הסולם התנרדן חופשי והטיפוס בחזרה היה קשה. השיקול היה שאם אצטרך לשאת את חומר הנפץ, לרדת למטה ולעלות חזרה, יתכן שבגלל המאמץ הגופני הגדול לא אוכל להגיע חזרה. חזרתי וירדתי, הגעתי לתחתית

האוניה, הדבקתי את חומר הנפץ בין צלע המתכת ולוח הפלדה של האוניה, הדלקתי את הפתיל והפיצוץ התרחש. לא נגרם נזק גדול מק"ג אחד של ז'לניט רטוב שנותר לאחר הקרב.

קפריסין

באוניית הגירוש הגענו לקפריסין, אני ואליעזר קליין (של) מפקד "כתריאל יפה", חשבנו שיש בפמגוסטה קהילה יהודית, ושנינו נוכל לברוח ולהיפגש בבית הקהילה. אנחנו רואים את החיילים הבריטים בנמל, בארץ היינו רגילים לצנחנים "הכלניות" הבריטיות שהיו עירניים, ופה רואים קצינים רכובים על אופניים ושהחיילים "נוזל להם מהאף", טירונים כאלה בלי צבע.

אחרי יומיים מגיע ר"ר שיבר (שיכא) שהיה אז בדרגה גבוהה בפיקוד השירות הרפואי בצבא הבריטי בכל המזרח התיכון. עושים הכרה: "אני זלמן פרח" והוא אומר: "מה? קיבלתי הודעה שנפצעת על ידי האנגלים ואני הופך את העולם ומחפש אותך בכל בתי החולים הצבאיים באיזור".

באותו ערב ברחתי מהמחנה עם קברצת פועלים קפריסאים כשאני מחופש בבגדי עבודה. בחוף חיכה לי ר"ר שיבר, עשה לי הכרות עם גבי ברדי בן למשפחה ישראלית בעלת מכרות נחושת שחיה בקפריסין. גבי איש המקום, החביא אותי בכפר עוזב בשם "רגו". הסתתרתי בכפר זה, הייתי שם חודש לבד לגמרי, כל כמה ימים היה בא משהו ומביא לי קצת אוכל ומים. עד שהתחילה להתארגן ספינה לבריחה לארץ.

"יקירה!"

שוב ישב אני וכותב, והן לרגע נדמה היה כי רבר זה למותר יהיה עוד, ופרשה זו תראה את סופה. אך לא כך רצה הגורל, ואולי מוטב כך שנתנסה בכל סיפורי אלף ליל ולילה, ותקוות ואכזבות וסכנות והצלחות ישמשו לנו בערבוביה, עד כדי כך שכישלון שוב אינו אכזבה ומורת רוח, אלא מקור למצב רוח מרומם ולסקירת הפרשה הארוכה שעברה בין לילה.

ואולי לא כאן המקום לספר כיצד הונו אותנו בני העם האציל ואף שדדו מאיתנו סכומי כסף, אם כי לגבי דיד, פרשה זו שהיא מבישה מבדחת ועצובה כאחת, עוד לא הגיעה לסיומה.

באשר לי ילדה תמצאיני יושב בקן נשרים."

"ההעפלה היתה מלחמה על התקוה"

שאלה: תגיד לי, איך בן אדם רגיל, איך אתה, תהיה המוטיבציה אשר תהיה, מוביל מאות אנשים בין שדות מוקשים, בתנאי סכנה כאלה, ואיך עושה את זה מי ששלח אותך?

זלמן: לפני כארבעה חודשים התקיים כנס במלאות 35 שנה

מיוחדים. מי שלא עבר את ה"אוניברסיטה" הזאת של היערות ושל השואה, לא היה מגיע. ישראלים לא היו מגיעים, עם 900 ישראלים בתנאים האלה לא הייתי מגיע. קודם כל כושר הסבילות שלהם והתושייה, אתה צריך להביט על המפעילים האלה כעל אנשים שעברו סלקציה. מי שלא היה מסוגל ללכת ככה או לסבול או למצוא דרכים, לא שרד את השואה, לא שרד את היערות. מבחינה מסוימת, צריך לראות אותם כמו אנשים שעברו סלקציה מסוימת, מיוחדת כמינה, שכן אדם רגיל בכל מקום אחר, לא יכול היה לעבור אותה.

מתוך מכתבים

14.11.47 - "נסתמו דרכי הדואר עבורנו"

מבודפשט - 29.8.47 - אני נפגש עם חברים, אנשי מחתרת לשעבר, ואף עם חבריך שבילו פה שנתיים. פרקי היסטוריה, אין לתאר את מה שעבר עליהם, מה פעלו, מה הצליחו, מה עברו ושערי הארץ נעולים בפניהם. נפרד אתה מאיש כזה שיצא לדרך ארצה, והוא נפרד ממך, כי הנה יגיע, שום דבר לא פגם בהתלהבותו ובאמונו, שאמנם יגיע. אך אתה יודע מה תהא דרכו, כמה ירחים עוד יתגלגל במחנות זוועה, כמה לילות עוד יבלה ברכבות ובתחנות גבול עד הגיעו למקום, שם יחכה, וכמה יחכה עד שיעלה לאוניה ואף ממנה יחזירנה, והוא אף הוא יודע כל מה שאדע אני על דרכו, אבל התלהבותו זו משכחת. ועומד הוא לפניך כמאושר באדם, היצא אל האושר, ושום דבר לא יעמוד בפניו, ואמנם כך, כן יהא.

קונסטנצה - 20.12.47 - לו ידעת את מצבי ברגע זה, היית נוכחת שאיני כשיר לשיחה כל שהיא. בכלל כה פגומה התמונה, כה עילגת השפה כבואי לתאר לך משהו מכאן, כאילו עמדתי לצייר נוף, וחסר אני את רוב רובם של הצבעים.

זה שבוע ימים שהכל פה מלכין בשלג, אך להיכן הוא יורד, ומה הוא גורם, איני יכול לתאר לך.

הביני את עייפותי ילדה וסלחי, קבלי את אחרון מכתבי וחזקי, עוד טוב העולם כולו לפנינו,

תודה עבור תמונת הילד, כמעט ולא הכרתיו.

שלום לך מעקיבא השחור שכני לחדר.

שלך באהבה רבה ולמן.

בוקרשט - 13.12.47 - זה עתה נפסק ויכוח ער על חיי משפחה ביני ובין אדם שהחיים איכותוהו, בעוד שראוי הוא ומסוגל להיות המאגשר באדם. ומה מוזר לשמוע מפי אדם וחבר כה טוב, מוכשר וחכם מאוד (איש שגדל כל ימיו במשק) תיאוריות מוזרות מחייו הפרטיים, שאין בעולם חיי משפחה מסודרים באמת, ולפיכך מותר להודות שלא

לעלייתם של מעפילי "כתריאל יפה". הזומנתי לכנס עם עדה סירני. אני הוא זה שעליתי עליה עם חומר הנפץ, עברתי יחד איתם (עם באי הכנס) לאוניית הגירוש וכיצעתי בה את החבלה. ובכנס, תוך כדי שמיעת הסיפורים, הזכרונות והריגושים קמה אחת מהניצולות והתריסה כנגדי בשאלה: "איך יכולתם לקחת ציבור של אנשים שעבר את כל מדורי הגיהנום, ופה על חופי הארץ לחבל באוניה כשאנחנו בתוכה? מה חשבתם, אחרי כל מה שעברנו?" כאלה המילים השאלה היתה מופנית אלי. קמתי לענות, אקצר הפעם בתשובתי אליה וזו גם התשובה שלי לשאלתך: "כשהגעתם לארץ הייתם אתם חלק מאיתנו, שותפים למאבק ולמלחמה על ההעפלה". לא היתה לי תשובה אחרת. אל תשאל אותי על מוקשים, המוקשים היו בים, מה יכולתי לעשות, אבל אתה שואל ככלל, איך בן אדם שהכשרתו המקצועית היא של סירות מפרשים, כפי שהיתה לנו בעת ההיא, לוקח על עצמו להוביל כ-1,000 איש בכלי שייט כזה, למשל כמו האוניה "אנצו סירני".

לימים, כאיש חיל הים (מפקד השייטת הקטנה) הקמתי באגף הספנות את מערכת אבטחת צי הסוחר הישראלי בפני חבלות. מאסר עולם הייתי נותן למי שעשה את מה שעשינו אנחנו בזמן ההוא, אתה שואל איך? היינו בני עשרים, ידענו שאם תפסק העליה גם המדינה לא תקום, כי כל המאבקים והמלחמות היו אז סביב ההעפלה. אני טוען ש"ההעפלה היתה מלחמה, מלחמה על התקווה", והיא מוכרחה היתה להימשך בכל תנאי. יתפסו, לא יתפסו. יש מנוע, אין מנוע, יש ביטחון, אין ביטחון, יש אוכל, אין אוכל, ומי חשב בכלל על סירות הצלה, היו מצבים הרבה יותר מסוכנים ממה שאני מתאר לך על שדות המוקשים.

כמו נרידת הציפורים - 1982

שאלה: היית בן עשרים, לך, אמרו לך, צא, זאת מלחמה על התקווה אבל מה עם המעפילים האלה? איך הם מגיבים על העניין של עוד פעם רגשים, עוד פעם סכנות נוראות, אחרי כל מה שהם עברו? הם הרי נלחמו על תקווה בממדים אנושיים, אדם עם נפשו, עם גודלו, מעבר לרעיון של הקמת מדינה. אתה, אתם, אנחנו, רוחפים אנשים עם האידיאולוגיה הזאת? מה הם אומרים? אתה יכול לזכור?

ולמן: תראה, הם לא אומרים כלום, פרט למקרים בודדים. אם אני מנתח את התופעה הזו, את ההעפלה, הרי היא התנהלה בחוקים שאינם, שלא קיימים לגבי שום דבר אחר. הם רצו. זה היה כמו תנועה של ציפורים. הם הלכו בכיוון, יש דרך, אין דרך, אני בכלל לא מבין איך הם עברו גבולות, איך הם ידעו את הכיוון, איך הם הבינו כל דבר, איך למצוא בדרך אוכל או כגד, שום דבר לא עצר אותם. הם הלכו לכיוון הזה כמו איזו תופעה אינסטינקטיבית של להקות ציפורים, ממש ככה, אתה היית צריך קצת להדריך, קצת לעודד, אבל הם הלכו, הם הלכו והלכו עם כשרונות

אל הקרוב ביותר, ואילו היום גם לחברים, לקבוצה, לחברי בעבודה, כך טבעי הוא בשעות גורליות. הסתיו ודאי מתרפק גם שם, עוד מעט יוריקו הגבעות, שוב לפני זריעה.

היי שלום ילדה ונשיקות חמות לבן.

זלמן

פראג - "בהקיץ ארקום בחוטי ארגמן את חלומותי"
מפליג אני בחיק משפחתי, למען הדיוק איני יודע למה נקטתי טון זה לכתוב לך כלידידה. עד היום צריך אני לדבר אודותיך עם מישהו אחר כדי לחוש באמת שאשתי את ולא ירידה מימים עברו, ואיני יודע מי משניהם מתוק יותר.

בודפשט - שוב איני יודע דבר אודותיכם, זה חודשיים ימים. הילד ודאי לא יכירני עוד, ואיני רוצה להאמין בכך. נשקי לו חמודה עוד מעט ואבוא. שלך באהבה רבה, זלמן.

בודפשט - 17.9.47 - אני נתון בין תקווה ואכזבה, בין התקרב הזמנים והתרחקותם כמהירות וחוזר חלילה. בינתיים חגגנו 13 טבול ביירות ושעות מספר של מצב רוח מרומם.

רוצה לראותך שוב ולשוחח איתך, זו השיחה המתמדת ללא תשובה, בינתיים זה שנתיים לחתונתנו ואף שנתיים לתחילת מסעות. למעשה גם שנתיים להיותי רב, שעה המחייבת חשבון הנפש, אך איני נתון לחשבון הנפש ברגעים אלה. התביני ילדה מהי נדידה זו שלי, נתון הינך כל היום למחשבות הנפרשות לעיניך ונתון אני לבעיות עמנו שכה מוחשיים הם כאן, והסכנה כה רבה.

כמתנה ליום חתונתנו קניתי לך מטפחת ראש, בוודאי תגיע אליך ביום מהימים. חיפשתי והפכתי והשגתי את היפה ביותר לטעמי. איני יודע אם מתאימה היא ליום חתונתנו, גם בה השקעתי מחשבות. אילו יכולתי לעבוד עבודת פרך ולחסוך כסף, כמה היתה מתנה זו לעונג לי. שלך זלמן.

בודפשט - 1947 - יקרה!

חמישה היינו בחדר, מכירה הינך את כולם, זה שני ילדיו בגליל, וזה אישתו עומדת ללדת, זה הוריו בדיוק בדרך ארצה, ואני.

כשנכנס אותו נער צעיר חסר כל דאגה וסיפר שיהודי אחד קיבל טלגרמה מהארץ, שהחלו פעולות האיבה בין היהודים והערבים, רגילים אנו בדיעות כאלו ומתייחסים אליהן בהסתייגות למפרע, אך בכל זאת לרגע קפא האוויר בחדר, איש לא הוסיף מילה, שקט שרר, איש לא העיר כל הערה, כל חוות דעת, כל אנחה, כאילו מוסכם היה הדבר, הרומיה נמשכה דקה אחת.

זו המסגרת. אך לא זו בלבד אלא שגם האישה ממלאה תפקיד מוגדר, ואז זנות ועבודת כפיים עומדים על אותה דרגה, כי בשתייהן האדם מוכר את גופו, וכפרפרת לדעות אלה הוא טוען שאישה נחוצה רק כדי לאפשר לגבר להתפרק במקצת ממטעניו. קצת כואב לשמוע זאת, כי אדם זה הוא בחור יפה, מוכשר ויודע, וכיצד הגיע לכך.

קשה כאן מאוד לדבר על נשאים אלה, שכן רגיל אני להיות בין אנשים שחיים במושגים כה רחוקים מאיתנו, וטובים הם אנשים אלה. כמו כן רגיל אני כבר בישיבה ליד שולחן, שגם זונות יושבות בחברה, ולשוחח איתן שיחה חופשית, או אף לבבית, ולראותן כבני אדם, כשהן אינן כה עלובות ואומללות, כפי שרגילים אנו לחשוב. ולעיתים נדמה, אלה רק מתביישות להרים את המסך ולהראות את החיים כפי שהם באמת, ויש להן גם נפש, לעיתים עדינה למדי, ויש להן גם צחוק, לעיתים בריא ויפה למדי, ופשטות יש להן לא תמיד גסה, ואילו דווקא חברינו המתנזרים אהובים עליהן, והן נמשכות לשיחה ידידותית ופשוטה בלא כל כוונות אחרות, פשוט עולם אחר ורחוק, ואשרי מי שבכל זאת עומד מהצד.

חברי התרגלו למצב זה בחופשיות רבה ופשוטה.

היי שלום ילדה

נשיקות לך ולחמוד

שלכם באהבה רבה זלמן.

אגב: "מה שלום המרפסת, האם לא עף הגג הרעוע, האם מישהו עוזר לך בתיקונו, קצרה ידי".

בודפשט - 5.10.47 - כתבי הרבה כי צמא אני לידיעה ממך ומהבית, כל כך הרבה זמן ללא מכתב, והן כבר עברו חודשיים.

11.10.47 - שוב לא קיבלתי כל מכתב עדיין, ואף איני בטוח עוד שהטלגרמה ששלחתי הגיעה, אף איני יודע אם מכתב זה ימצאך בבית. אי אפשר שלא להיות מושפע משפע הידיעות בעיתונים המקומיים, ולהמשיך לחיות חיי שקט. מנסה אני להקטין ושלא להתרגש, לתאר לעצמי הכל בפשטות כפי שיתכן שכך הם הדברים.

השעות הן גורליות, ההכנות ודאי גדולות, הרבה אנשים מטולטלים ודאי מביתם וכיצד אדע מי ולאן?

הייתי שולח טלגרמה לשאול על שלומכם אך איני בטוח בכך שתענו משהו וזולת - הכל טוב.

יודע אני, ודאי לא ליום יומיים נשאר הילד לבד בבית, בלי אב ואם. יודע אני, אינך מוותרת לקריאות לצאת, ואינך יכולה אחרת, אך איני יודע אם יש בך די כוח כמוכנה הפשוט של המילה, להיות את אשר רוצה את להיות בימים אלה.

מתקשה אני בביטוי, דווקא עכשיו הייתי רוצה להיות איתכם, ולא אסביר, הן תביני, תמיד התגעעתי אליך ולילד

ואחר המשיכה השיחה לקלוח וחזרה למסלול כאילו לא קרה דבר. מה חשוב כל אחד ברגע זה, לא קשה לשער, למה המשיכו לדבר על כל נושא אחר, מה חשוב אותו איש שהמשיך לטפל בקפה הרוחח ואלו משחקי השח, מה הרהרו בין מהלך למהלך.

היי שלום ילדה ומה אאחל לך עוד בימים אלה, כוח, כוח לך ולכולם ולהתראות מהר.

שלך באהבה זלמן.

טריזנשטט - פראג - 19.9.47

שוב יום מאחורי, שוב גרוש, הלכתי בדרך בה הלכו אלפים רבים את דרכם האחרונה, דרכתי על אדמה ספוגת רם יהודי, עוד הכל מרחף באוויר, קירותיו העבים של מבצר טריזנשטט, הגיטו שלו, הקרמטוריומים עצמם פולטים ומספרים על כל המצאות השטן, בהם עונו ומתו בכל מיני המיתות רבבות יהודים ואחרים.

הרגשה מוזרה של חוסר אונים אופפת אותך, לנקום! ובייחוד כשלנגד עיניך מסתובבים עריין במקום זה שבויים גרמנים דשנים ובריאים.

26.12 לא קונסטנצה

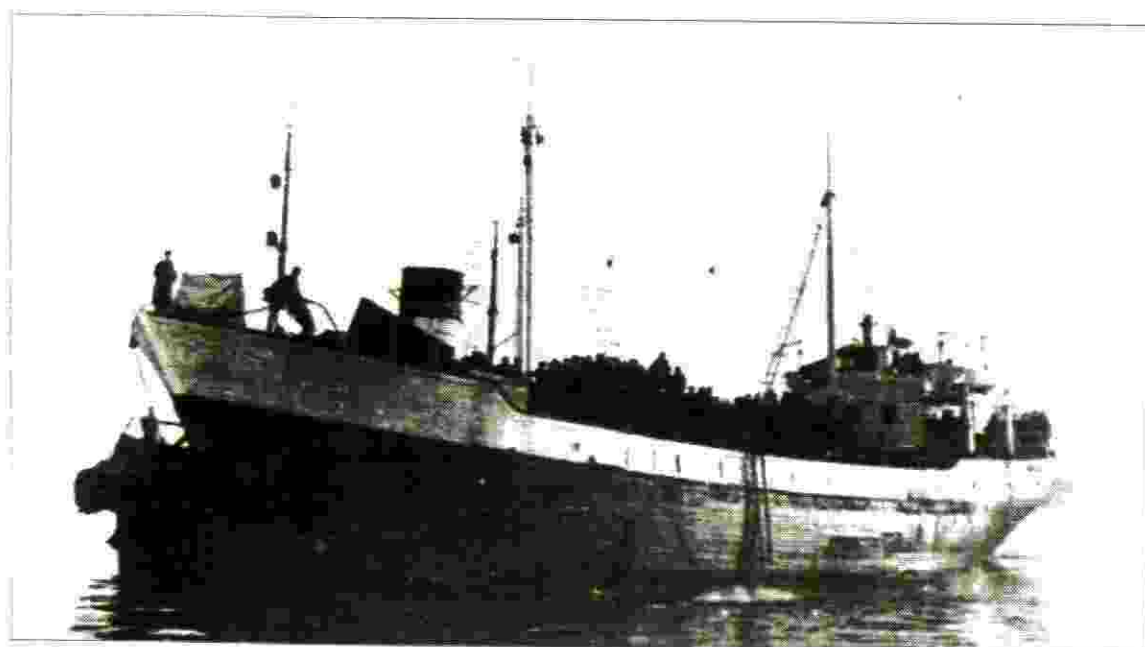
דיתה יקרה,

כל היום חושב אני, כל עשרים וארבע שעותי, לוי יכולתי לשעה קלה להפסיק מחשבותי ולו רק לשעה קלה להיות לא כל כך טוב, אך הכלים ילדה, חלומתי ימשיכו וימתחוני,

אור חרדי והכל יראה. כן ילדה, יודע אני היטב, אמשיך בחלומותי ומי יודע אנה יביאוני אלה, יתכן אליך יתכן יטלטלוני טלטלה גדולה, והרחק ישליכוני, ואז בשארית כוחותי ואולי במשנה כוח שאיני רואה אותו עדיין, אשיט סירתי הקטנה, אחתור מול גלים ענקים שוב אל חופך השוקט או הסוער בסערה, או כשבר כלי אתנפץ אלי סלע, גלים קטנים ילטפוני בלבד, ואילו החזקים יטלטלוני חזרה הימה ויחזרו וינפצוני שוב אלי סלע, ואקטן ואקטן עד לשבבי האחרונים, רק אלה יתאימו למאכלים של דגים, ואולי אף הם לא.

אל נא תתפלאי, הירח הולך ומתמלא ואף ליבי גואה והולך בכוחותי הנפשיים האחרונים, ואולי כרגעי המחשבה האחרונים, שמכונה זו המונחת על כתפי, מוציאתם בקלות עד אם תשבר, אחשוב כיצד יגיעך שבילי המתפתל ואני עצמי הנע על הגלים.

היי שלום ילדה, שוב אחרון מכתבי, אתחרה בו - מי ישיג. נשקי לחמוד, כל ילד חמוד יזכירני אותך, שבעתיים אוהבם בזכותו. לא כן הבחורות מזכירות אותך, עליהן אכעס על לא אוון בכפן, סתם משום שאינן את, שלום ילדה, זלמן.

אנצ'י סירני - בנמל חיפה עם 908 מעפילים